

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ
ПРИВАТНЕ ПРАВО
CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE; FAMILY LAW; INTERNATIONAL PRIVATE
LAW**

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-12>

УДК 344.2

В.П. СВЕРДЛІЧЕНКО

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін, юридичного факультету

E-mail: v.p.sverdlichenko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1256-794X>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

**ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ЗДІЙСНЕННЯ ОСОБОЮ ПРАВА НА ЧЕСТЬ
ТА ГІДНІСТЬ**

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Статтю присвячено дослідженню впливу правового режиму воєнного стану на здійснення особою права на честь та гідність. Честь та гідність є основоположними цінностями без яких сучасне демократичне суспільство не може повноцінно існувати. Введення на всій території України правового режиму воєнного-го стану посилює їх роль, адже за даних умов завжди обмежуються і порушуються суб'єктивні цивільні права людини, у тому числі й особисті немайнові права.

Короткий зміст основних результатів дослідження. В статті наголошується на центральному місці честі на гідності в національному та міжнародному законодавстві, про що свідчить аналіз нормативно-правових актів. Зазначається, що право на честь та гідність не може бути обмежено навіть під час дії правового режиму воєнного стану через правову природу гідності та честі, їх велику значущість та цінність як для окремої людини, так і для суспільства в цілому. Зауважується, що запровадження зазначеного режиму тягне за собою численні порушення права на честь та гідність, які є наслідками порушення права на життя, права на здоров'я, права на особисту недоторканість, права на свободу. Це пов'язано з тим, що право на честь та гідність завдяки своїй особливій правовій природі здійснюється через зазначені особисті немайнові права.

Висновки. Введення правового режиму воєнного стану не може вплинути на здійснення особою права на честь та гідність, адже відповідно до чинного національного та міжнародного законодавства воно не підлягає обмеженню навіть за таких надзвичайних умов. Однак, наявність правового режиму воєнного стану на певній території створює передумови для численних порушень прав людини, передусім для таких фундаментальних особистих немайнових прав, як право на життя, права на здоров'я, права на особисту недоторканість, права на свободу, порушення яких автоматично тягне за собою й порушення права на честь та гідність.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *право на честь та гідність, правовий режим воєнного стану, права людини.*

Як цитувати: Сverdlichenko V.P. Вплив воєнного стану на здійснення особою права на честь та гідність. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право».* 2023. Вип. 35. С. 119-123. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-12>

In cites: Sverdlichenko V.P. (2023). The influence of martial law on a person's exercise of the right to honor and dignity. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series «Law»*, (35), P. 119-123. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-35-12> (in Ukrainian)

Вступ. Людська гідність та честь завжди були та залишаються тими вічними та непохитними цінностями, на яких побудовано все демократичне суспільство, навіть незважаючи на велику кількість вигаданих цінностей, що нав'язані нововведеними тенденціями сучасному суспільству. З моменту введення на всій території України правового режиму воєнного стану та під час його дії,

роль гідності і честі значно посилюється. Це, зокрема, пов'язано з порушенням деяких особистих немайнових прав під час дії зазначеного режиму (право на життя, право на здоров'я, право на недоторканість, право на свободу тощо), що автоматично тягне за собою й порушення права на честь та гідність у зв'язку зі здатністю останнього проходити наскрізь цих прав.

Постановка завдання дослідження. В умовах особливих правових режимів у державі завжди обмежуються і порушуються суб'єктивні цивільні права людини, у тому числі й особисті немайнові права. Серед останніх можна виділити такі як право на життя, право на здоров'я, право на недоторканність, право на свободу, а також право на честь та гідність. Саме тому важливо дослідити вплив воєнного стану на здійснення особою права на честь та гідність, адже його охорона та захист є однією з головних завдань держави як під час дії зазначеного режиму, так й у мирний час.

Мета дослідження. З'ясувати яким чином правовий режим воєнного стану впливає на здійснення особою права на честь та гідність.

Стан наукової дослідженості теми. Дослідженню правової природи права на честь та гідність приділяли увагу багато науковців, серед них О. С. Анікін, Г. Д. Бандзеладзе, С. Б. Булеца, О. В. Волков, М. К. Галянтич, Д. В. Горбась, М. А. Дмитрик, С. Б. Жданенко, О. С. Жидкова, Ю. С. Заїка, І. Ф. Коваль, В. Д. Костюк, Т. Є. Крисань, Н. С. Кузнецова, О. А. Лукашева, Д. Д. Луспеник, М. М. Малейна, Н. В. Марущак, К. В. Можаровська, В. П. Нагребельний, В. Д. Недибалюк, Н. А. Придворов, І. В. Саприкіна, С. О. Сліпченко, М. О. Стефанчук, К. М. Тоцька, Р. О. Стефанчук, Ю. О. Фьодорова, А. О. Церковна, І. О. Шаповалова, А. С. Штефан та ін. Проте, ніхто не досліджував вплив воєнного стану на здійснення особою права на честь та гідність.

Методи дослідження. В роботі застосовані наступні методи наукового дослідження: логічний (індукції та дедукції; аналізу й синтезу; абстрагування та порівняння), історико-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, формально-логічний.

Результати дослідження. Введення правового режиму воєнного стану на всій території України Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 докорінно змінило життя кожної людини. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» під режимом воєнного стану розуміється особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам

державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Під час дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Незважаючи на це, право на честь та гідність не може бути обмежено навіть під час дії зазначеного режиму через правову природу гідності та честі, їх велику значущість та цінність як для окремої людини, так і для суспільства в цілому.

Норми Конституції України свідчать про центральне місце честі та гідності у демократичному суспільстві. Стаття 3 Конституції України проголосила людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, вказавши, що усі є рівними у своїй гідності та правах, які, у свою чергу, є невідчужуваними та непорушними. Кожен має право на повагу до його гідності та ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Категорія «гідність» фігурує в текстах великої кількості національних та міжнародних нормативних актів. Гідність ототожнюється в них із цінністю, значущістю, рівністю та непорушністю. Вона згадується в преамбулах окремих міжнародних актів, зокрема, Загальної декларації з прав людини, Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Конвенції про права дитини, Конвенції про права людини та біомедицину, Міжнародного

пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права тощо.

Заборона катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання міститься як у Конституції України та Цивільному кодексі України, так й усіх перелічених вище міжнародних нормативно-правових актах. Крім того усі чотири Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року, а саме: Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни та два Додаткових протоколи до них містять заборону посягання на людську гідність, зокрема образливе, принижуюче поводження та непристойне посягання у будь-який формі.

Категорія «честь» також активно використовується чинним законодавством та міжнародними актами. Окрім Конституції України, яка визнала честь людини поряд з її гідністю найвищою соціальною цінністю, Цивільний кодекс України визначає честь особистим немайновим благом та закріплює право на повагу до гідності та честі.

Дослідження правової природи честі та гідності свідчить про їх тісний взаємозв'язок та притаманність кожній людині. Гідність – це суб'єктивна категорія, яка являє собою визнання особою-носієм власної цінності, значущості та важливості для суспільства, держави або окремих осіб. Честь – це об'єктивна категорія, яка відображає відношення суспільства, оточуючих до її особи-носія, оцінюючи її на відповідність моральним або етичним вимогам.

Коли ми замислюємося над тим яким чином особа здійснює власне право на честь та гідність, це викликає труднощі, адже складно навести приклад здійснення зазначеного права. Це свідчить про те, що право на честь та гідність завдяки своїй особливій правовій

природі здійснюється через деякі інші особисті немайнові права: через право на життя, право на здоров'я, право на особисте життя та його таємницю, права на недоторканність, право на сімейне життя, право на свободу тощо. Особливість правової природи права на честь та гідність полягає в тому, що воно «пронизує» зазначені права, є «материнським» правом по відношенню до них, адже визначальними «цеглинками» в сутності самого життя, здоров'я, свободи та недоторканості особи є саме людська гідність та честь. Яскраво виявляється цей зв'язок під час порушення окреслених особистих немайнових прав в умовах правового режиму воєнного стану. Так, порушення основоположного права людини – права на життя є найрозповсюдженішим в умовах війни. Численні вбивства та тілесні ушкодження цивільного населення були та є, перш за все, наслідками застосуванням вибухових речовин з великою площею ураження, а також іншої важкої зброї. Катування та нелюдське поводження, сексуальне насильство, примус до публічного роздягання тягне за собою не тільки порушення права на особисту недоторканість, а також права на честь та гідність особи. Окрім цього, викрадення людей на захоплених територіях та їх примусове вивезення, тримання під вартою без зв'язку із зовнішнім світом є численними прикладами порушення права особи на свободу, на свободу пересування, а також порушення права на честь та гідність.

Сам факт введення правового режиму воєнного стану не може вплинути на здійснення особою права на честь та гідність, адже відповідно до чинного національного та міжнародного законодавства воно не підлягає обмеженню навіть за таких надзвичайних умов. Однак, наявність правового режиму воєнного стану на певній території створює передумови для численних порушень прав людини, передусім для окремих фундаментальних особистих немайнових прав, порушення яких автоматичне тягне за собою й порушення права на честь та гідність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96 - ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 30. – с. 141.
4. Загальна декларація прав людини: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

5. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text.

6. Конвенція про права дитини: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

7. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text.

8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

10. Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни // Офіційний вісник Укр-раїни. 2010. № 62, с. 132, с. 177, с. 193; 2013. № 27, с. 370.

11. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 11, с. 7.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2023

Стаття рекомендована до друку 10.05.2023

V.P. SVERDLICHENKO

PhD (Law), Senior Lecturer of Civil Law

Faculty of Law

E-mail: v.p.sverdlichenko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1256-794X>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

THE INFLUENCE OF MARTIAL LAW ON A PERSON'S EXERCISE OF THE RIGHT TO HONOR AND DIGNITY

ANNOTATION. *Introduction.* The article is devoted to the study of the influence of the legal regime of martial law on the individual's exercise of the right to honor and dignity. Honor and dignity are fundamental values without which a modern democratic society cannot fully exist. The introduction of the legal regime of martial law on the entire territory of Ukraine strengthens their role, because under these conditions, the subjective civil rights of a person, including personal non-property rights, are always limited and violated.

Summary. The article emphasizes the central place of honor and dignity in national and international legislation, as evidenced by the analysis of normative legal acts. It is noted that the right to honor and dignity cannot be limited even during the legal regime of martial law due to the legal nature of dignity and honor, their great significance and value both for an individual and for society as a whole. It is noted that the introduction of the mentioned regime entails numerous violations of the right to honor and dignity, which are the consequences of the violation of the right to life, the right to health, the right to security of person, and the right to freedom. This is due to the fact that the right to honor and dignity, thanks to its special legal nature, is exercised through the specified personal non-property rights.

Conclusions. The introduction of the legal regime of martial law cannot affect a person's exercise of the right to honor and dignity, because according to the current national and international legislation, it is not subject to restrictions even under such extraordinary conditions. However, the existence of the legal regime of martial law in a certain territory creates prerequisites for numerous violations of human rights, primarily for such fundamental personal non-property rights as the right to life, the right to health, the right to security of person, the right to freedom, the violation of which automatically entails also a violation of the right to honor and dignity.

KEY WORDS: *the right to honor and dignity, the legal regime of martial law, human rights.*

REFERENCES

1. On the legal regime of martial law: Law of Ukraine dated May 12, 2015 No. 389-VIII: [Electronic resource]. – Access: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>. (in Ukrainian)
2. On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated February 24, 2022 No. 64/2022: [Electronic resource]. – Access: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. (in Ukrainian)
3. The Constitution of Ukraine of 28.06.1996 № 254k / 96 VR // Vidom. Verkhov. Council of Ukraine. – 1998. – № 30. – p. 141. (in Ukrainian)

4. Universal Declaration of Human Rights: [Electronic resource]. – Access: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text . (in Ukrainian)
5. European Convention for the Prevention of Torture or Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: [Electronic resource]. – Access: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text. (in Ukrainian)
6. Convention on the Rights of the Child: [Electronic resource]. – Access: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text. (in Ukrainian)
7. Convention on the Protection of Human Rights and Dignity in the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine: [Electronic resource]. – Access: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text. (in Ukrainian)
8. International Covenant on Civil and Political Rights: [Electronic resource]. – Access: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text. (in Ukrainian)
9. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: [Electronic resource]. – Access: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text . (in Ukrainian)
10. Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field; Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea; Geneva Convention on the Treatment of Prisoners of War; Geneva Convention for the Protection of the Civilian Persons in Time of War. Official visnyk of Ukraine. 2010. № 62, p. 132, p. 177, p. 193; 2013. № 27, p. 370. (in Ukrainian)
11. Civil Code of Ukraine of 16.01.2003 No 435-IV // Official visnyk of Ukraine. 2003. № 11, c. 7. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 01.04.2023

The article is recommended for printing 10.05.2023